

سوودکانی گرانى بى منداکان ... رزا شوان

لگى بوونی کورد دا، گرانى کوریش هبو، گرانى بوو بى بشک لى ژبانی کورد، بوو بى هکارک بى گوزارشتکردن لى هست و سز و لى خشویستی و لى خشیکانی ناخی دروونی. ئمى کورد خاوانى گنجینه یكى زر دى و مەندین لى گرانى فەلکلەری هەم بابەتی رەسەن، کە مەرك و تەبەتمەندى و رەنگ و بى کورد وارییان پەوێ ديارن و جیاوازیاشیان هەم لى گرانى گرانى گەلانى تر. بى سەدان بەیت و بالەرز و گرانى فەلکلەری و میلی کوردیمان هەن، کە تا ئەمەش چەژ و خشیان کەندە بوونەتەو. داگیرکەرانى کوردستانیش نەیان توانى ژینوسايدى گرانى کوردی رەسەنەکانمان بکەن، گەرچە بەشەکیان لەدزیوین و شیواندویان.

باسەکەمان دەربارى گرانى بى منداکان، ئو گرانىیانى کە گرانەبەژ گەورەکان بى منداکانى دىانەن. یا بى دنگى ناسكى خودى منداکان بە تاک یا بى کەمەم دوترەن. گرانىیانى کە پەى فەناغەکانى تەمەنى منداکان پەلەن دەکرەن. پەویستە لى رووى فەرم و ناوێک و واتا و کەش و ئاواز و تەپەو، لى گەم فەناغەکانى توانای وەرگرتن و فەربوون و وتەوێ منداکاندا بگونجەن.

من لى کتەبەکەمدا (چاپەخشەنەک بى مەژووى ئەدەبى منداکان) کە لى سەى (۲۰۱۵) لى لایەن (کەمەمەى رەناکبیری و کەمەمەى تەکەرکۆ) وە چاپکراوە. لى بەشەکی ئەم کتەبەمدا، باسەمان لى سوودەکانى (لایە) کردوو، کە لى لایەن دایکەنەو بى کەرپە و ساوا جەگەرگەشەکانیان دەکرە.

(لامارتین) دەوێ: "جوانترین هەنراو لى سەرەنەری جیهاندا لى لایە دایکەنە"

لای لایە و لاواندەو بى منداکانى کەرپە و ساوا دەکرەن، کاتەک کە دایکەنە دایخەنە نەو لایە بەشەو یا جەلانە، لى گەم رازەنەنە، بى لای لایە و گرانى گونجاو، سز و خشویستی و ئاهى ناخی دىیان بى کەرپەکانیان دەرەبەن. تا خەو بیانەتەو.

لەم نووسینەماندا، بى کورتى باس لى سوودەکانى گرانى بى منداکانى باخچەى منداکان و فەناغى قوتابخانەى بەنەتەى دەکەین. بى تەبەتیش قوناغى باخچەى منداکان، کە بى فەناغى زووى مندایش

ناود برت، ل چ ند باس کی پرو رد یی تریشدا، باسما ل گرنکی و ل ه ستیاری ئم ق ناغ ل ژیا نی مر ق کردوو. ی ک مین خشتی بناغ ی ک سای تی ه ر ک س ک ل م ق ناغ دا داد نرت، ل ر و پ شینی ئ و ی ل د ک ی ن ک ل داها توودا د ب ت چ ک سای تی ک. ه ر ل م ق ناغ دا چ مک ب ن تی کان لای مندا ان ج گیر د بن، ک ل ئا ی ن د دا د توانن زیاتر و زیاتر پ ر یان پ ب د ن. ل م ق ناغ دا زمان ز ر ب خ رای ی گ ش د کات، چونک زمان ل پ ویستی و پ دا ویستی کانی پ یو ن د یکردن و د ر ب ی ن و گوزار شتکردن. پ ویست ئم ه ل ل ب ر ژ و و ن دی مندا اندا بق ز ر ت و، تا مندا ان بتوانن راد ی کی ز ری وش و د ست واژ و رست و چ مک کان و ر ب گرن و ف ر بن، گ نجین ی زمان و زانست و زانیاری گشتیشیان د و م ند ب ک ن. ه ر ل م ق ناغ دا، ه ش ب ئ و پ ی ی خ رای ی و گ ش د کات. ل ل ک ک ی ن و ی کی پراکتیکیدا، ئ و د ر ک و توو، ک ر ژ ی ز ری گ ش کردنی ه ش مندا ان تا ت م نی چوار سا ی دروست د ب ت. سا انی پ ش قوتا بخا ن ش ب (ت م نی یاری) ناسراو، چونک مندا ان ر ژان کات کی ز ر یان ب یاریکردن و خ ش ب س ر د ب ن. ب (ت م نی د زین و) ش ناود برت، مندا ان ل م ت م ن دا، د یان و ت شتی تاز و زیاتر بزائن و بد ز ن و، ل سروشتی ژینگ و د و ر و ب ر یان د گ ن، ر و پ گ ی خ یان ل ن و خ کیدا د زانن، تا ب یان ب ک رت د یان و ت زیاتر بزائن، شت تا قی ب ک ن و، و شتی تاز بد ز ن و.

چ مک ی گ رانی مندا ان:

تا ئ ستا گ ل پ ناس و را ق ی جیاواز، ب چ مک ی گ رانی مندا ان کراون، و کو:

گ رانی مندا ان، بریتی ل و پارچ ه نراو سوک و ئاسا نان، ل ف ر م و ناو ک و واتادا، ک ل س ر ک ش کی سووکی تایب تی د ه ن ر ن و، د گونج ک مندا ان ب تاک یا ب ک م ب گ رانی و ئاواز و بیان چ ن.

(ئ حم د ن جیب) ش د : ”ه نراو ل ش و ی، گ رانی، سروود، ئ پ رت، نمایش، شان شیعردا خ ی ب جیهانی مندا ان ئاشناد کات” ل پ ناس ی کی تردا: گ رانی مندا ان بریتی ل ج ر ک ل ج ر کانی ئ د بی شیرین و ب او، ئاواز کانیا مندا ان د و ر و ژ ن و د یا ه ن ن ج ش خ ر ش.

خ ش ویستی و ئار زووی مندا ان ب گ رانی، ح ز کی سروشتی، گ رانی ه کار کی ئاسان ب شیرین کردنی ف ر بوون ل ق ناغ ی

باخچای مندا نندا.. ئوان لى بند تدا، لى رى وش و رست
 دووبار كردن و و، فلى زمان دى بن.. بى نموون، ئم كى پلى يى:
 هر دى رنا يى... هر دى رنا يى
 قچمان تى زى... بووك دى رنا يى
 هر دى رنا يى... هر دى رنا يى
 دى ستمان تى زى... بووك دى رنا يى
 هر دى رنا يى... هر دى رنا يى
 گى رانى ئو چالاكى يى، كى مندا بان بى هوو هستى كيان و، بى
 شو يى كى نى ستى تيدا نوقم دى بن.. بى ئازاديش گوزارشت لى
 هستى كيان دى كن.. ئم هست و نى ستى ش ئارمى يى كى قوو يى
 دى روونىيان پى دى بى خشت.. مندا بان حى ز لى گى رانى رتم خى را دى كن
 و، حى زيان بى رتمى خا و نى يى.
 شاعىرى ناسراوى سورى (سلمان ئىلىسا) لى كى بى كى يدا (دىوانى
 مندا بان) دى يى:

"لى مندا بان بگى بى، با سروود بى، گى رانى بى، بى نرختىر
 دىارى كى پى شكى شىان بى، ئو وش جوانان كى دى يا نى نى سى
 لى وى كيان.. بى ئو وى كى زمان كى يان خى شو.. بى ئو وى كى
 نى ستمان كى يان خى شو.. بى ئو وى كى خى كى و گو و بى هار و
 زىيان خى شو.. پى وى ستى فلى سروودى خى شىان بى.. هى نراوى
 جوانان بى بنووسىن"

زى رى جارىش ئم جووت و شان پى كى و دى و دى بى پى وى ستى و بى
 تى واوكى رى يى كى: (سروود و گى رانى، هى نراوى و گى رانى، سروود و
 موزىك، گى رانى و موزىك، گى رانى و هى پى كى، گورى و چى پى،
 هى نراوى و ئواز، گى رانى و ئواز).

سى رى ئو وى كى كى مى كى گى رانى فلى كلى رى رى سى نمان بى مندا بانى
 كورمان هى، وى كو (هى ياران و مى ياران، بووك بى باران، هى لوور
 بى لوور، حل حلى و بل بلى، حى لان، هى رى رى وى، هى تى رى و
 مى تى رى.. نى وى زى وى رى دى رى، پام سى دى ستم سى.. شى كى رى مارانم
 سى، حاجى لى قلىق مار هات، چى ندىن گى رانى فلى كلى رى تى رى، كى
 مندا بان بى كى مى لى گى يارى كردن دا، دى يان بى وى.

كى مى كى شاعىرى ناسراوى شمان، هى نراوى شىرىن و ناسكىان بو
 مندا بان نووسىون، هى نراوى كيان لى لايىن هى نى رى ندى
 ئواز دى رى و، كراون بى گى رانى بى مندا بان، لى و شاعىران ش
 (زى وى رى، فايق بى كى سى، گى ران، على عى بدو بى شى وى نم، كا كى فلى للاح،
 هى زار موكرىانى، فلى رى وى وى ئى مىن، لى تى فى هى مى تى، دايكى
 سى لاق، كازم كى يى، على حى مى شىد بى رى زى جى، سى لاح نى سارى، رى ستم
 باجى لان، سى برى بى تانى، سى مىن چاچى، على زى مى دىان، جى رى سى

پښندۍ، ئېمین گډیگلانی، عوسمان هورامی، عبدولحمید (هتد)

لې راستیشدا، تا ئېستا گډرانېڅې چ پیاوچ ئافرتمان نیی، که به تایبېتی لې بواری گډرانی منداڼاندا کاربکېن. تنها گډرانېڅې مامستا (سلاح محمدمد کی) نېبېت، که لې لای منداڼان به (مام عوولا) ناسراو. که نزیکی دې کلیپی تمارکراوی به منداڼان هېی لېوانش (هلوور بېلوور) و (دوور) و (بووکان) و (ئېم مېشکې. نې دې دې خورې و نېکېشکې) و (پلیسی هاتوچې) که به زېری لې که ناڼاڼی پېلیستانک و کوردماکس پېپولې و زارک دا نمایش دېکرېن. هر لېم که ناڼانېشدا، که مېشکې منداڼانی چاوگېشی بېهرمېند، چې ندین گډرانی خېشان تمارکردوون. ئېم منداڼانې و ئېو هونرمېند دېسزانېش که رایانه ناو شایانی ئافرین و دېستخېشین.

ناشی رېی گډورې و بېرچاوی هونرمېند کاک (فؤاد مېولانېی) لې یاد بکېن، که وېرچېرخانېکی به گډرانی کوردی منداڼان کرد، چې ندین ئاوازی به هېبېستی منداڼان دانا و ئامادې کردن و منداڼانی بېهرمېندی راهېنان. ئېو گډرانیانې به دېنگی منداڼانی شاری سلېمانی به که ناڼی کوردسات تمارکران و نمایش دېکران. هیوای ئېوېم دېخواست که کاک فؤاد لېم خزمېت پېرېزېدا بېردووام بوایې. بېم ئېویش ئېو چالاکیانې نېمان و. هېکاری وازه نانیسی لای خېی تی.

لې سلېمانی و لې هېولېر و دهک ساڼانې فېستیقای منداڼان به گورانې و هېپېکی و شانېگړی پېشکېش دېکرېن، هیوادارم سېرېرشتیارانی ئېم فېستیقایانې زیاتر خېان ماندووبکېن و جوانتر ئېم فېستیقایانې به باتی گډرانی منداڼان بېازننېو و زېرتیرین منداڼان چ وېکو تاک یا کرس بېشاریان تېدایکېن، تا چالاکیانې فېستیقایانېان لې ئاستی گړنگی و پېویستیپانې ئېم سېردمېدېن.

سوودپانې گډرانی به منداڼان:

گډرانی رېیکی گړنگی هېی لې فېرکردن و لې رېشېیری کردن و لې به که مېلای تی کردنی منداڼان، گډرانی هېست و وېژدان دېزوېنې و دېدوېنې، لې سایې گډرانیدا گډلې سوود و ئامانجی پېروېردېی و زمان و که مېلای تی و دېروونی و جېستیپانې منداڼان دېنې. گړنگترین سوودپانې گډرانیش به منداڼان ئېمانې:

۱- گډرانی ئاسوودپانې دېروونی و چېڅې هونېری و ئېدېی به منداڼان دېخېشېت و، خېشی و شادی دېخات دېانېو. لېسېر به جوانی

گو گرتنیش رایان د ه ن ت.

۲- گ رانی بوار کی گرنگ و باش ب ئ و ی ک مندا نی ب هر م ند و هون ر پ رو ر ، ب هر هون ر یی خ پ کراو کان یان ئاشکرا بکن و ب ئاواز و د نگیان د رب ن.

۳- سامان کی زمانی و ه شی ب مندا ن د ب خ ش ت ، د شتوانن باشتر گوزار شت بکن.

۴- گ رانی یارم تی مندا ن د دات ، ک س ز و خ ش ویستی و هاوب ست بوونیان ب گ ل و نیشتمان ک یان شیرینترین ، شانازیش ب ف لک ر و ئ د بی گ ل ک یان و بکن.

۵- گ رانی ک جوول و ترپی ت دای ، چالاکی مندا ن چالاکتر د کات و ، ل ب زاریوون و و رستبوون و ب م یلی دووریان د خا ت و .

۶- گ رانی ه کار کی باش ب چار س رکردنی ک ش ی ئ و قوتا بیان ی ک ش رم د کن و گ ش گیر و دوور پ ر ز و ئارام و را ا و ک مدوون و ک مت ک کن.

۷- گ رانی ه کار ک ب ب د سته نانی ر فتاری جوان و دروست و ب های ب رز.

۸- گ رانی ک زانست و زانیاری ل خ گرتوون ، ب س رچاو ی ک داد ن ر ت ک مندا ن ل و ی ف ری ئ و زانست و زانیاریان د بن ک ل دووتو یان دان.

۹- مندا ن ف ری ئ و د بن ، ک ب ت و او و ب ر وانی وش و رست کان د رب ن.

۱۰- ل دووتو ی ه ند گ رانیدا ب مندا ن ، ر نمای باشیان ل خ گرتوون ، و کو:

پ ب ن د نبوون ب ر نمای کان ی ترافیک ، ژینگ پ ا یی ، ر زگرتن ، هاوکاری کردن ، ه رو یی کردن ، چاک خوازی ، خوشکای تی و برای تی ، ک شکردن ، ریزگرتن ل یاسا ، ئازایی ، ئازاد خوازی ، دیمو کراتیخوازی ، داد پ رو یی ، ی کسان ی ، ئاشتیخوازی ، هتد.

ر ز ا شوان

ن رویج: (۸/یولی/۲۰۱۷)